

WSTĘP

Obecne czasy charakteryzują gwałtowne przemiany kulturowe. Każdego dnia pojawiają się nowe rozwiązania technologiczne, które usprawniają ludzkie działania. W zmieniającym się świecie rozwija się społeczeństwo informacyjne. Jego reprezentantów cechuje szybkość w podejmowaniu decyzji, wielozadaniowość, otwartość na innowacje. Postęp w dziedzinie elektroniki, zauważalny od lat 80. ubiegłego wieku, sprzyja aktywnemu rozwojowi innowacyjnych i niekonwencjonalnych źródeł informacji. Obok książek, czasopism, dzieł sztuki pojawiają się zupełnie inne źródła wiedzy, takie jak: komputer z dedykowanym osprzętem multimedialnym, internet, e-book, tablet, grafika komputerowa, modelowanie cyfrowe itp. Media pełnią rolę opiniotwórczą, wpływają na kształtowanie się rzeczywistości społecznej. To one dyktują wzory do naśladowania, wyznaczają autorytety, udzielają wskazówek w różnych obszarach życia.

Cyberkultura wyrasta z rozwoju technologii cyfrowych. Termin ten służy definiowaniu specyficznego dyskursu teoretycznego, uwarunkowanego społecznymi potrzebami, dotyczącego powstawania paradygmatu technokulturowego, zdominowanego przez aparaty medialne, co odbywa się przede wszystkim poprzez integrowanie przestrzeni fizycznych i mentalnych. Cyberkultura stanowi nowe oblicze kultury popularnej, wykorzystującej multimedia, przede wszystkim komputery, sieć połączeń i powiązań komputerowych. Jest wyrazem przekonania o konieczności przekraczania granic ukształtowanych historycznie, które tworzą „kulturę” oddziałyującą na szersze obszary i wiele podmiotów w różnym wieku. Zbieżny i programowy paralelizm wielu dyscyplin prowadzić musi do koegzystencji rozmaitych oglądów świata i różnych kultur tworzących sieć. Cyberkultura to tzw. trzecia kultura, obejmująca dialog nauk humanistycznych, społecznych i ścisłych, kooperujących i współdziałających ze sobą.

Współcześnie ludzie funkcjonują w przestrzeniach życia inaczej niż kiedyś. Łatwość komunikacji umożliwia szerokie kontakty międzykulturowe, sprzyja pogłębianiu i poszerzaniu procesów globalizacji. Zmieniają się struktury relacji międzyludzkich. Przedstawiciele różnych społeczności nie tyle łączą wspólne korzenie, miejsce zamieszkania, co podobne zainteresowania, potrzeby, pasje, poglądy.

Jednocześnie wielu badaczy wskazuje na kryzys idei humanizmu oraz niewydolność systemu edukacji nieprzystosowanego do rzeczywistości XXI

wieku. Szkoła w znacznym stopniu odzwierciedla procesy zachodzące w większych społecznościach. Technologie kreują nową rzeczywistość edukacyjną. Młode pokolenie potrzebuje odmiennych niż dotychczas warunków kształcenia, silnie stymulującego środowiska dydaktycznego. Są to ważne problemy z perspektywy społecznej.

Cyberprzestrzeń jest określana jako specyficzna przestrzeń społeczna, w której spotykają się internauci, również uczniowie oraz ich rodzice i nauczyciele. Rewolucja technologiczna i kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego pociągnęła za sobą zmianę w obrębie kwalifikacji zawodowych, związanych z nowymi technologiami. Wśród kluczowych kompetencji znalazły się m.in. kompetencje dotyczące biegłości w komunikowaniu się oraz uczeniu się przez całe życie.

Placówki tradycyjnie transmitujące wiedzę trzeba zastąpić szkołami nowoczesnymi, aktywizującymi wychowanków. Dobrze przygotowany do codziennych działań szkolny opiekun może lepiej, efektywniej i atrakcyjniej zorganizować proces uczenia się podopiecznych, stworzyć optymalne środowisko pracy dla każdego z nich, uwzględniając zainteresowania, możliwości i potrzeby młodych ludzi oraz rozbudzić ciekawość i aktywność poznawczą, wytworzyć pozytywną motywację. Dlatego też podjęliśmy dyskusję dotyczącą kwalifikacji i kompetencji nauczycieli związanych z ich funkcjonowaniem w nowoczesnej szkole, kształcącej pokolenie sieci. Zaprosiliśmy do wymiany zdań na ten temat znakomite grono teoretyków i badaczy rozpatrujących rozmaite aspekty tego istotnego problemu. Rozważania autorów z różnych ośrodków akademickich (Białegostoku, Brześcia, Bydgoszczy, Kielc, Krakowa, Ostrawy, Poznania, Warszawy, Zielonej Góry) koncentrują się na czterech, wzajemnie ze sobą powiązanych obszarach.

Część pierwszą prezentowanego tomu (*Nauczyciel wobec istotnych wyzwań XXI wieku*) rozpoczyna refleksja Mirosława Kowalskiego na temat ideologii edukacyjnych oraz głos w dyskusji Ewy Kowalskiej, dotyczący sytuacji nauczycieli w okresie znacznych zmian oświatowych w naszym kraju. Kolejne dwa artykuły (Ewy Pasterniak-Kobyłeckiej i Agnieszki Olczak) przedstawiają wyzwania i dylematy pracy współczesnych szkolnych wychowawców. Wszyscy autorzy wskazują, że przeobrażenia kulturowe były i są nieuniknione. Pod wpływem mediów zmieniają się potrzeby, zasady postępowania, postawy i systemy wartości wielu ludzi. Młode pokolenie, inaczej niż poprzednie, uczy się, spędza swój czas wolny, komunikuje ze światem. Korzystanie z technologii cyfrowych przynosi zarówno korzyści (np. dostęp do bogatych zasobów wiedzy, duża liczba znajomych, z którymi wymienia się poglądy), jak i stwarza zagrożenia.

W części drugiej opracowania (*Epistemologiczny kontekst badań proble-*

matyki dotyczącej nauczyciela twórczego) Krystyna Duraj-Nowakowa omawia założenia pedeutologii systemologicznej, Wanda Dróżka prezentuje wyniki badań wyobrażeń i oczekiwań nauczycieli wobec przyszłości. Następnie Marzenna Magda-Adamowicz oraz Małgorzata Kabat przybliżają sylwetkę nauczyciela twórczego. Na początku XXI wieku edukator/instruktor, przekazujący informacje, dominująca osoba w klasie staje się specjalistą, konsultantem organizującym proces kształcenia uczniów, którzy sami dochodzą do wiedzy. Opiekun, pomagając swoim wychowankom w poznawaniu świata i innych ludzi, świadomie i odpowiedzialnie korzystający z nowych technologii, może uczyć rozumienia mediów i posługiwania się źródłami informacji. Mądry, sprawnie wypełniający powierzone mu obowiązki wychowawca przyczynia się do podwyższenia jakości pracy placówki oświatowej. Jako autonomiczny podmiot działa, podejmuje różne decyzje, diagnozuje, zapobiega trudnościom, stymuluje rozwój uczniów. Chociaż codzienność szkolna często zmusza go do konformizmu, podporządkowania się systemowi administracyjnemu, woli przełożonych, rodziców, potrafi być kreatorem pozytywnych zmian w swoim miejscu pracy.

W kolejnej części prezentowanego zbioru (*Nauczyciel w świecie nowych technologii*) Jolanta Szempruch oraz Bogusława Dorota Gołębiak i Katarzyna Ostoja-Solecka ukazują nauczyciela w przestrzeni technologii informacyjnych. Anna Sajdak analizuje metody aktywizowania uczniów z wykorzystaniem forum dyskusyjnego. Joanna Łukasik i Roman Solecki prezentują wskazówki dla nauczycieli współpracujących z rodzicami, których dzieci bardzo często korzystają z internetu. Lidia Kataryńczuk-Mania omawia medialny warsztat nauczyciela muzyki, a Ondřej Šimik przedstawia możliwości wykorzystania sieci społecznej w edukacji. Polski system oświatowy dynamicznie się zmienia. Wychowawcom dzieci i młodzieży przypada trudna, ambiwalentna rola – z jednej strony są strażnikami tradycji kulturowej, z drugiej – stają się pionierami postępu. Rozwój zastosowań cyfrowego instrumentarium dydaktycznego cały czas postępuje, ale korzystają tylko ci, którzy rozumieją możliwości tkwiące w edukacji wspomaganej cyfrowo i potrafią je wykorzystać.

Ostatnią część tomu (*Nauczyciel jako cyberpartner w systemie oświatowym*) rozpoczynają rozważania Joanny Madalińskiej-Michalak na temat nauczycieli w przestrzeni uczenia się w placówce oświatowej, a także przywództwa edukacyjnego dyrektora szkoły. Następnie Krystyna Żuchelkowska charakteryzuje praktyki pedagogiczne i ich rolę w rozwijaniu umiejętności interpersonalnych studentów. Agata Popławska i Tatiana Sergeevna Anishevich omawiają wybrane kompetencje uczniów i nauczycieli związane z ich sprawnym funkcjonowaniem w cyberprzestrzeni. Iwona Kopaczyń-

ska wskazuje walory e-podręcznika i nowych technologii wykorzystywanych przez refleksyjnych praktyków. Prezentowane analizy kończą uwagi Mirosławy Nyczaj-Draż, dotyczące oczekiwań rodziców z klasy średniej wobec nauczycieli wczesnej edukacji.

We współczesnej oświacie występuje dysharmonia pokoleniowa pomiędzy podmiotami edukacji. Różnice głównie dotyczą poziomu kompetencji informatycznych oraz sposobu rozumienia i wykorzystywania informacji. Od wychowawców dzieci i młodzieży wymaga się nie tylko usystematyzowanej, głębokiej wiedzy przedmiotowej i pedagogicznej, sztuki dydaktycznej, określonych predyspozycji osobowościowych, ale także orientacji w aktualnej sytuacji społecznej i kulturowej oraz wartościowania i oceny przekazów medialnych, które stają się podstawowym źródłem wiedzy.

Marzenna Magda-Adamowicz

Ewa Pasterniak-Kobyłecka